

Itä-Suomen yliopiston tutkimuseettisen toimikunnan toimintakertomus vuodelta 2017

1. Tutkimuseettisen toimikunnan toimintaperiaatteet Itä-Suomen yliopistossa

Itä-Suomen yliopisto (UEF) on sitoutunut valtakunnallisen Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ihmistieteisiin luettavien tutkimusalojen eettisiin periaatteisiin. Yliopistoon perustettiin akateemisen rehtorin päätöksellä 7.1.2010 Itä-Suomen yliopiston tutkimuseettinen toimikunta.

Toimikunnan pääasiallisena tehtävänä on Itä-Suomen yliopistossa toteutettavien ihmisiin kohdistuvien ei-lääketieteellisten ja tarvittaessa myös muiden tutkimusten ennakkoarviointi, tutkimuseettisen koulutuksen järjestäminen ja ohjeistusten laatiminen, asiantuntijaelimenä toimiminen mahdollisissa tutkimuseettisissä ongelmatilanteissa, tutkimuseettisen keskustelun ylläpitäminen yliopistossa sekä kansallisen tutkimuseettisen ohjeistuksen valmistelun seuraaminen ja siihen osallistuminen.

2. Toimikunnan kokoonpano, kokoukset, pöytäkirjat ja muistiot

Itä-Suomen yliopiston tutkimuseettisessä toimikunnassa on jäseniä yliopiston neljästä tiedekunnasta sekä ylioppilaskunnasta. Vuoden 2017 aikana toimikunnan jäseniä ovat olleet:

professori Risto Turunen (pj), filosofinen tiedekunta

professori Kirsi Honkalampi, filosofinen tiedekunta

professori Pasi Karjalainen, luonnontieteiden ja metsätieteiden tiedekunta

professori Eeva-Stiina Tuittila, luonnontieteiden ja metsätieteiden tiedekunta

professori Kirsi Vähäkangas (varapj), terveystieteiden tiedekunta

yliopistonlehtori Sari Voutilainen, terveystieteiden tiedekunta

professori Vilma Hänninen, yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta

yliopisto-opettaja Mia Kilpeläinen, yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta

opiskelija Antti-Pekka Elomaa

opiskelija Annakaisa Tirronen

Toimikunta on nimetty kolmeksi vuodeksi 1.1.2015-31.12.2017

Toimikunnan sihteerinä ovat toimineet amanuenssi Kaisu Kortelainen opintopalveluista ja tutkimusrahoituksen asiantuntija Mika Saikkonen kehittämispalveluista.

Vuoden 2017 aikana tutkimuseettinen toimikunta kokoontui kuukausittain heinäkuuta ja joulukuuta lukuun ottamatta. Kokoukset on järjestetty videokokouksina.

Käsiteltävien asioiden julkisuudesta toimikunta on noudattanut 13.5.2011 alkaen seuraavia periaatteita:

- Kokousten pöytäkirjat ovat julkisia.
- Pöytäkirjoissa mainitaan tutkimussuunnitelmista haettujen eettisten ennakoarviointien hakijat ja lausunnon lopputulos yleisellä tasolla.
- Pöytäkirjat tallennetaan Dynasty -asianhallintajärjestelmään.

Kokouksista laaditaan myös muistiot, joka sisältävät tarkemmat tiedot toimikunnan kommentaareista ja korjauspyynnöistä perusteluineen. Jos hakemus palautetaan uudelleen valmisteltavaksi, hakijalle lähetetään hänen omaa hakemustaan koskeva muistion ote. Muistiot on arkistoitu vain toimikunnan käyttöön, eivätkä ole julkisia. Rajaamalla tutkimushankkeiden julkisuutta eettisen ennakoarvioinnin vaiheessa toimikunta suojelee hankkeita mahdolliselta tutkimusideoiden anastamiselta. Rajoitusta pidetään voimassa, kunnes tutkimus on käynnistynyt ja tutkija ja/tai tutkimusryhmä on hankkeen julkistanut.

Mikäli toimikunnan kokouksiin on tulostettu asiakirjoja, puheenjohtaja ja sihteeri huolehtivat, että ne kaikki kokouksen päätteeksi tuhotaan. Hakemusasiakirjojen, pöytäkirjojen ja muistioiden alkuperäiset paperikappaleet ovat toimikunnan sihteerin hallussa luottokäyttöön arkistoituina.

Toimikunnalla on käytössä yliopiston järjestämä ja hallinnoima suljettu TeamPlace kansio, jonne vain toimikunnan jäsenillä on pääsy. Kaikki kokousasiakirjat on tallennettu kyseiselle alustalle.

3. Toimikunnan käsittelemät lausuntopyynnöt, ennakoarviot ja muut lausunnot vuonna 2017

Vuoden 2017 aikana Itä-Suomen yliopiston tutkimuseettinen toimikunta on suorittanut hakemuksesta 44 tutkimuksen eettistä ennakoarviointia ja kirjoittanut 27 tutkimukselle puoltavan lausunnon.

Lausuntopyynnön tieteenala:

hoitotiede	15
sosiaalityö	17
sovellettu fysiikka	1
kasvatustiede	1

2.2.2018

ergonomia	1
sosiaali- ja terveysjohtaminen	3
kulttuurintutkimus	1
sosiaalipsykologia	1
tietojenkäsittelytiede	2
oikeustiede	1
ympäristö- ja biotiede	1

Lausuntopyyynnön peruste:

Julkaisija/rahoittaja/organisaatio edellyttää	38
Muu TENK:n suositus	6

Toimikunta on arvioinut pro gradujen tutkimussuunnitelmia ainoastaan tapauksissa, jolloin kyseisestä tutkimuksesta on ollut tavoitteena laatia julkaisu osana laajempaa tutkimushanketta ja suunniteltu julkaisufoorumi on edellyttänyt julkaisemisen ehdoksi eettisen ennakoarvioinnin.

4. Käsitellyistä eettisistä ennakoarvioinneista tehtyjä erityisiä huomioita

Tutkimuseettisen ennakoarvioinnin kannalta yleisimpien puutteiden välttämiseksi toimikunta suositaa erityisen huomion kiinnittämistä seuraaviin seikkoihin:

Tutkimussuunnitelman tulee olla riittävän tarkka ja yksityiskohtainen kokonaiskuvan aikaan saamiseksi koko tutkimusprosessista ja sen eri vaiheista.

Tutkimussuunnitelmassa sekä tutkittaville tarkoitetuissa tutkimustiedotteessa, suostumus- ja kyselylomakkeissa käytettävän kielen tulee olla ymmärrettävää ja selkeää.

Puutteellisesti määritelty ja esitetty aineistonhallinta on yleinen syy lausuntohakemuksen palauttamiseen tutkijoille. Aineistot tulee säilyttää tutkimusyksikön tai vastaavissa valvotuissa ja lukituissa tiloissa. Mikäli aineisto esitetään säilytettäväksi tutkijan kotona, menettely tulee kuvata ja perustella hakemuksessa. Toimikunta suositaa, että kotona säilytettävän materiaalin varmuuskopiot säilytettäisiin eri paikassa kuin varsinainen aineisto.

Aineiston säilytysaikaan tulee kiinnittää huomiota. Toimikunta arvioi, että aineistojen automaattinen hävittäminen välittömästi tutkimuksen valmistuttua ei ole suositeltava tapa hallita tutkimusaineistoja. Tutkimusaineistoille tulee määritellä vähimmäissäilytysaika. Toimikunnan suositukset:

2.2.2018

- Tutkimusaineistoja tulisi säilyttää vähintään kolme vuotta tutkimuksen julkaisemisen jälkeen.
- Tutkimusaineistoja säilytetään Itä-Suomen yliopiston arkistonmuodostussuunnitelman (AMS) mukaan vähintään 10 vuotta tai ne arkistoidaan pysyvästi ja asianmukaisesti, johonkin tieteenalakohtaiseen, luotettavaan tutkimusarkiston hyvät tieteelliset käytännöt huomioiden.

5. Yhteistyö, koulutus ja vierailut

Itä-Suomen yliopiston tutkimuseettisen toimikunnan puheenjohtaja Risto Turunen on toiminut Tutkimuseettisen neuvottelukunnan jäsenenä 1.2.2016 lähtien.

Tutkimuseettisellä toimikunnalla ja Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin tutkimuseettisellä toimikunnalla on aktiivista yhteistyötä.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ja muiden tutkimuseettisten organisaatioiden järjestämiin koulutustilaisuuksiin ja tapahtumiin UEF:n eettinen toimikunta on osallistunut seuraavasti:

- puheenjohtaja Risto Turunen ja sihteeri Mika Saikkonen osallistuivat Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) järjestämään keskustelutilaisuuteen 7.11.2017 Helsingissä. Tapaamisen teemana oli EUn tietosuoja-asetuksen vaikutukset eettiseen ennakkoarviointiin.
- puheenjohtaja Risto Turunen toimii ajalla 11/2017 – 5/2018 jäsenenä TENKn nimittämässä työryhmässä, jonka tehtävänä on tutkimuseettisen ja ihmistieteiden eettisen ennakkoarviointi -ohjeistuksen tarkistaminen tietosuoja-asetuksen valossa.

Itä-Suomen yliopiston tietosuojavastaava Helena Eronen esitteli toimikunnalle 17.8.2017 EU:n tietosuoja-asetuksen keskeisiä vaatimuksia ja tilannekatsauksen yliopiston tehtävistä tähän liittyen.

6. Hyvät käytännöt

Toimikunta on linjannut, että kansainvälisissä yhteistutkimushankkeissa eettinen arviointi pyydetään kustakin maasta erikseen.

Toimikunta käyttää esittelymenettelyä, jossa yksi toimikunnan jäsenistä sitoutuu perehtymään muita tarkemmin hakemukseen. Kokouksessa hän esittelee sen toimikunnalle ja kiinnittää huomion oleellisiin asioihin käsittelyn pohjaksi.

7. Kehitysehdotuksia

Tutkimuseetiikan näkyvyyttä yliopistossa tulee lisätä, samoin keskustelua tutkimuseetikasta tulee käydä jatkuvasti ja tutkimuseettiseen koulutukseen tulee niin perus- kuin jatkokoulutuksessa panostaa enemmän.

Näiden kehittämiskohteiden osalta konkreettisenä toimenpiteenä tehostetaan toimikunnan tiedekunta- ja laitosvierailuja.